

DOI 10.53364/24138614_2021_22_3_41
УДК 656.072.7

¹Калекеева М.Е., ²Жардемкызы С.
^{1,2}Азаматтық авиация академиясы, Алматы қ., ҚР.

COVID-19 ПАНДЕМИЯ КЕЗІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАН АВИАЦИЯСЫНЫҢ ЖАЙ-КҮЙІ

STATE OF KAZAKHSTAN'S AVIATION IN THE COVID-19 PANDEMIC

СОСТОЯНИЕ АВИАЦИИ КАЗАХСТАНА В ПАНДЕМИИ COVID-19

¹E-mail: kalekeeva.m@mail.ru*

²E-mail: zhardem_s@mail.ru

Андатпа. Мақалада коронавирустық жағдайдағы Қазақстан авиациясының жағдайы қарастырылады. Мақалада әуежайларда коронавирустың таралуын болдырмау жөніндегі арнайы ережелер ұсынылған, әуе кемесі пайдаланылмаған кезде орындалатын арнайы процедуралар көрсетілген. Бұл мақаланың мақсаты-дағдарыс жағдайындағы авиацияның жағдайын, рөлін көрсету.

Түйін сөздер: авиация, коронавирустық жағдай, авикомпания, рейс, шектеулер, әуежай, авиациялық өнеркәсіп, консервация, жолаушы, төтенше жағдай, ұшақ, шығындар, Азаматтық Авиация Комитеті, дәрі-дәрмектер.

Аннотация. В статье рассматривается состояние авиации Казахстана в условиях коронавирусной ситуации. В статье представлены специальные правила в аэропортах по предотвращении распространении коронавируса, процедуры выполняемы, когда воздушное судно не используется. Цель данной статьи - показать состояние, роль авиации в кризисной ситуации.

Ключевые слова: авиация, коронавирусная ситуация, авикомпания, рейс, ограничения, аэропорт, авиационная индустрия, консервация, пассажир, чрезвычайная ситуация, самолет, расходы, Комитет Гражданской Авиации, медикаменты.

Abstract. The article examines the state of aviation in Kazakhstan in the coronavirus situation. The article presents special rules at airports to prevent the spread of coronavirus, procedures performed when the aircraft is not used. The purpose of this article is to show the state, the role of aviation in a crisis situation.

Key words: aviation, coronavirus situation, airline, flight, restrictions, airport, aviation industry, conservation, passenger, emergency, airplane, expenses, Civil Aviation Committee, medical supplies.

Кіріспе

COVID-19 коронавирустық жағдайының алғашқы жағдайлары Қазақстан аумағында 2020 жылғы 13 наурызда Алматыда Қазақстанның екі азаматында тіркелді (1974 жылы туған ер адам және 1984 жылы туған әйел адам). Олар Германиядан 9 наурызда келді. Екінші вирус жұқтырған адам 12 наурызда Нұр-Сұлтанда Миланнан Мәскеу арқылы транзитпен келген.

Коронавирустың таралуын болдырмау үшін елде 16 жылдың 11 наурызынан 2020 мамырына дейін төтенше жағдай енгізілді. Елге кіруге және шығуға шектеулер қойылды, халықаралық, ішкі рейстер тоқтатылды, барлық аймақтарда карантин, басқа да шектеу

шаралары енгізілді, ірі азық-түлік емес сауда нысандарының, кинотеатрлардың және адамдар көп жиналатын басқа да орындардың қызметі тоқтатылды.

Коронавируста байланысты қазақстандық авиакомпаниялар Қытайға рейстерін тоқтатты. Жолаушыларды әуемен тасымалдауды Қазақстан тарапынан "Эйр Астана" және SCAT авиакомпаниялары, Қытай тарапынан Air China және China Southern Airlines орындайды. "Эйр Астана" әуекомпаниясы Үрімшіден 2020 жылғы 24 қаңтардан бастап, Пекиннен 28 қаңтардан бастап өзінің барлық туристік рейстерін тоқтатты. Өз кезегінде SCAT Денсаулық сақтау саласындағы тұрақсыз жағдайға байланысты рейстерді тоқтату туралы шешім қабылдады. Авиакомпанияның түсіндіруінше, Қытайға Бос ұшақтар жіберіледі: Санья - Нұр-сұлтан және Хайкоу - Алматы кері рейстері кесте бойынша орындалатын болады.

CGA коронавирустың таралуын болдырмау үшін арнайы ережелер қосты. Жолаушылардың келуі мен кетуі бойынша арнайы стационарлық және қол тепловизорларымен тексеріледі. Егер жолаушыдан коронавирус табылса, олар ауруханаларға жіберіледі. Әуежай қызметкерлерімен күн сайын қауіпті инфекцияны жұқтыру жағдайлары анықталған елдерден келген жолаушылармен жұмыс істеу кезінде осы жағдайлардағы іс-қимылдар және қауіпсіздік шаралары бойынша нұсқамалар жүргізіледі.

Авиациялық байланыстың жабылуы және коронавирустық инфекцияға байланысты саяхатты шектеу 25 миллион қызметкердің жұмыс орнын жоғалтуына әкелуі мүмкін. Олардың ішінде 2,7 миллион авиакомпания қызметкері бар. IATA сарапшыларының зерттеулеріне сәйкес, бүкіл әлем бойынша шамамен 65,5 миллион адам авиация индустриясына тәуелді - олар туризм салаларында жұмыс істейді. Олардың ішінде 2,7 миллион авиакомпания қызметкері бар. IATA (халықаралық әуе көлігі қауымдастығы) мәліметтері бойынша, 2020 жылы авиакомпаниялардың кірісі өткен жылмен салыстырғанда 252 миллиард долларға төмендейді. Қазіргі уақытта IATA авиация саласын қайта жүктеудің кешенді тәсілін әзірлеуде. Бұл тәсілдің алғашқы қадамы-үкімет өкілдіктері мен саланың мүдделі тараптарының виртуалды кездесулерін өткізу. Бұл кездесулерде жабық шекараларды қайта ашу үшін не қажет екендігі талқыланады.

2020 жылдың наурыз-сәуір айларында Қазақстанда тасымалданған жолаушылар саны 70 пайызға қысқарды. Отандық авиакомпаниялар ұшуларды қысқарту мен шектеуден 235 миллиард теңге, әуежайлар 24,5 миллиард теңге, ал Қазақэроавиация 28 миллиард теңге жоғалтты. Басқа салалармен қатар азаматтық авиация азаматтарды эвакуациялауға, жүктерді тасымалдауға белсенді қатысады. Сондай-ақ, экипаждың жанқиярлық мүшелерін, әуежай қызметкерлерін атап өтуге болады. Олар дәрігерлер сияқты, полицейлер коронавирустық инфекция жолаушыларымен тасымалдауға қарамастан жұмыс істейді. Бүгінгі таңда әуе тасымалы саласы мемлекеттік қолдауды қажет етеді. Бұл бағытта пандемияның салдарын азайту және Қазақстанның Азаматтық авиация саласын қалпына келтіруге дайындық үшін тиісті іс-қимылдарды қабылдау бойынша белсенді жұмыс жүргізілуде.

Авиацияның барлық халықаралық сарапшылары авиация тарихында мұндай жағдайлар ешқашан болған емес деп мәлімдейді. Әлемдік авиация индустриясы коронавирус пандемиясынан зардап шеккен салалардың бірі болып табылады және өзінің бүкіл тарихындағы ең ауыр дағдарысты бастан кешуде. Қазақстанда коронавирустың халықаралық бағыттар бойынша таралуын болдырмау мақсатында аптасына 438 рейс қысқартылды. Барлық тұрақты ішкі рейстердің орындалуы және ел аумағында тұрақты әуе қатынасының болмауы жабық. 22 наурызға дейін ішкі бағыттарда аптасына 540 рейс орындалды. 2 сәуірден бастап Қазақстан қалалары арасындағы барлық ішкі тұрақты рейстер тоқтатылды.

Егер ұшақ пайдаланылмаса, онда ол сақтау процедурасынан өтеді. Консервілеу процедурасының әртүрлі мерзімдері бар және календар мерзімінде, қону саны, ұшу сағаттарында техникалық қызмет көрсетудің әртүрлі түрлері бар. Әрбір ұшақ жеке тәртіпте

техникалық қызмет көрсетуден өтеді. Мысалы, жолаушылар әуе кемесі 1-2 жылда бір рет толық техникалық қызмет көрсетуден өтеді.

Елдегі карантин жағдайына байланысты, әуе кемесі пайдаланылмаса, онда борттар күрделі консервациялау рәсімінен өтеді. Ұшақты жай қоюға болмайды. Арнайы техникалық қызмет көрсету бағдарламалары бар, мысалы, стандартты тұрақ процедурасы (normal parking procedure), егер ұшақ аспанға 7 күнге дейін көтерілмесе. Егер бұл мерзім ұлғаятын болса, әуе кемесіне сақтау немесе консервациялау рәсімін орындау қажет. Консервациялау кезінде электр қорегі сөндіріледі, ұшақтың негізгі бөліктері мен тораптарына (қозғалтқыштар, навигациялық қабылдағыштар және ұшақтың басқа бөліктері) бітеуіштер мен тыстар орнатылады. Әуе кемелері екі айдан бір жылға дейінгі мерзімге сақтауға дайындалатын сақтаудың ең ұзақ нұсқасы. Мұндай сақтау кезінде қозғалтқыштарды сақтау жүзеге асырылады, оларға отынның орнына консервация майы құйылады, қозғалатын бөліктер мен механизмдер арнайы маймен жабылады. "Эйр Астана" авиакомпаниялары өз әуе кемелерін қысқа мерзімді консервациялау режиміне көшірді. Барлық ұшақтар ұшуға жарамды күйде болады, қажет болған жағдайда оларды қысқа мерзімде аспанға ұшыруға болады.

SCAT әуе компаниясының ұшақтары 2020 жылдың наурыз айының соңына дейін Қазақстан ішінде негізінен батыс өңірде жолаушыларды тасымалдаған жалғыз әуе тасымалдаушылары болды. Сәуір айының басында елдің батыс бөлігінде шектеулер енгізілді, сондықтан рейстер тоқтатылды. Қазіргі уақытта SCAT авиакомпаниясы гуманитарлық жүктер мен Қазақстан азаматтарының репатриациясы бойынша рейстер тасымалданатын чартерлік рейстерді орындауды жалғастыруда. Пандемияға байланысты салықтық және басқа да міндетті төлемдер, әуе кемелерінің ұшу жарамдылығын қолдау, жолаушыларға ұшпаған ұшулардың құнын қайтару, репатриациялық рейстер бойынша шығыстар, қызметкерлерге жалақы төлеу, кемелер ғимараттары мен тұрақтарын жалға алу бойынша шығыстар - осы тікелей шығындар 5,6 миллиард теңгеден асады.

Qazaq Air әуекомпаниясында бес ұшақ бар. Қазақстанда ТЖ режимі енгізілгенге дейін барлық ұшақтар тұрақты ішкі рейстерді орындады. Алайда, 22 наурыздан бастап COVID-19 пандемиясының салдарынан Қазақстандағы барлық ішкі ұшулар тоқтатылды, сондықтан бүкіл флот мәжбүрлі түрде тоқтап тұру режимінде тұр. Барлық ұшақтар Нұр-Сұлтандағы әуе базасына орналастырылды. Авиакомпанияның барлық ұшақтарын әрекетсіз сақтау уақыты-180 күн. Авиакомпанияның әуе флотын сақтамау туралы шешім қабылданды және апта сайын қозғалтқыштарды іске қосып, негізгі борт жүйелерін тексеруді ұсынды. Бұл жағдайда бұл шара ең тиімді деп саналды. Әуе компаниясының хабарлауынша, тоқтап тұрған кезде ұшақтарды техникалық ұстау шығындарына келетін болсақ, олар жоқ, бірақ ангар мен тұрақ орындарын жалға алу шығындары бар.

Қазақстанда авиацияның рөлі өте ерекше. Пандемиядан тек авиация ғана емес, ел экономикасы және басқа да салалар зардап шекті. Себебі көптеген жүктер ұшақтармен тасымалданады. Импорт пен экспорттың болмауына байланысты ел экономикасы құлдырады. Елдегі дағдарыстық жағдайға байланысты көптеген туристік компаниялар, агенттер, халықаралық және ішкі рейстерді жүзеге асыратын кейбір авиакомпаниялар зардап шекті. Пандемия кезінде авиацияның көмегімен алыс аймақтар мен елдерге қажетті дәрі-дәрмектер, маскалар, көптеген медициналық құралдар мен жабдықтар жеткізілді. Бұған мысал 2020 жылдың наурыз айында бізге АҚШ, Қытай, Оңтүстік Корея, Жапония, Түркия, БАӘ, Израиль және Үндістаннан гуманитарлық көмек келді. Тәжірибе алмасу үшін басқа елдерден кейбір дәрігерлер келді. Қазақстан Қырғызстан, Тәжікстан, Молдова, Моңғолия, Мьянма, Сирия, Сербия сияқты көрші елдерге медициналық көмек көрсетуге де қатысты. Сонымен қатар, шектеулерге байланысты басқа елде қалған азаматтар әкелінді. Бірақ менің ойымша, авиацияға байланысты елдегі коронавирустық жағдай нашарлады. Авиация әртүрлі тұрғындармен, елдермен өзара әрекеттесуге көмектеседі, сондықтан коронавируспен

ауыратын көптеген адамдар білмей келіп, басқаларға жұқтырды. Бірақ бұл жағдайға қарамастан, біз басқа жағдайдан жұқтырар едік. Менің ойымша, осындай себептерге байланысты авиацияның рөлі өте маңызды.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі

1. Коронавирус в Казахстане. [Электронный ресурс] - URL: <https://tengrinews.kz/tag//page/233>.
2. Распространение COVID-19 в Казахстане. [Электронный ресурс] - URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.
3. Авиация. [Электронный ресурс] - URL: <https://tengrinews.kz/tag>.
4. COVID-19. [Электронный ресурс] - URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.

References

1. Koronavirus v Kazakstane. [Electronic resource] - URL: <https://tengrinews.kz/tag//page/233>.
2. Rasprostranenie COVID-19 v Kazakstane. [Electronic resource] - URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.
3. Aviatsia. [Electronic resource] - URL: <https://tengrinews.kz/tag>.
4. COVID-19. [Electronic resource] - URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.